

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1973: БЕШ ЧЫЛДЫҢ ШИИТПИРЛИГ ЧЫЛЫ

ХУРАГАННАР МЕНДИ

Мал ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалисттик чары-жыңга Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхоз-туң малчынары идепкейлиг кирип, малды киштан хүр ажыраар, оңк продуктуну кудулатпас дээш бүгү-ле хемчег-лериң эл турар. Оңк түңнелинде малдың байдалы эки. Амгы үеде хой олдап эгелззи. Ажыл-агыйда нийтими-биле 3680 хой төрзэн, оон 38 хураган артыкка алдыңан.

Надарчыларың коналарында төрзэн хойларга болгаш чаш хураганнарга бээр мал чөмөри бар, суг-биле хандыр-тыңган. Хойжуларда саманчиктерин быжылган, олар чаң-гыс баш-даа хураган хоратпас дээш ажылдап турарлар.

Дүвүрүңде Нуулар Машпактың конаында эң-не хой хой төрзэн. Малчын олдаан 314 хойдан 339 хураганы мен-ди доруктуруп турар. Хойжу ам безин төрүүр чүс баш хойга оңаштыр чүс хураганы алган. Малчыннар Ооржак Онан-оол, Нуулар Шадыр, Монгуш Ырыш оларның коналарында хураганнар база менди доруктуруп турар.

Н. ХЕРТЕК.

500 грамм немелде деңзи

Каз-Хем районун «Октябрь 14 чылы» колхоз мыйыстыг бода мал семир-тирин 1968 чылдан эгел-еп организастан. Ынчан-гаш бо колхоз чылдың-на күрүңге эки шынарлыг ээти садып турар. Бир инектиң ортумак деңзиди эртен чылын 369 кило-грамм чөткен.

Василий Теремин биле Владимир Черниговцев мыйыстыг бо соон үезинде 15—16 ай назылыг

240 баш шарымыкты, Ил-ларин Воробьев бир хар чөткөн 150 молдурганы азырап турар.

Семирти азыралда тур-гускан малдар сиңен, силос, концентрат дээш яны-бүрү хоолулуг мал чөмөри-биле хандырткан. Хонукта 450—500 грамм немелде деңзиниң ап турар.

Ажыл-агый күрүңге бо чылдың эгезинде 214 центнер эки шынарлыг ээ-ти саткан.

Х. ОЯДАН-ООЛ.

ФЕВРАЛЬ
21
СРЕДА
№ 44 (9120)
Өртөз 2 жеп.

Республиканың улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ажыл-ишчилери, беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының планның онаалгаларын болгаш социалисттик хүлээлгелеривис-ти күүседир дээш шалыпкын ажылдаалыңар!

Шынары эки

Каз-Хем районун «Тин-дөг» колхозунун механизаторлары бо чылдың чакы тарылгазыга киржир техника септелгенин шалыпкын чору-луп турар.

Септесе чогуур 17 дугуй-луг тракторну шуут тарылгаже үеринге белен кылдыр кыл-ган. 20 илчирбедиг трак-торнун 13-үн септээн.

Владимир Барбалдай, Вик-тор Алексин, Гаврил Ажиган, Николай Морозов оларның ае-полары тракторлар септелге-ни бирээзи.

Н. АЛЕКСЕЕВ.

Саарылга өскөн

Ак-Довурактын ажылчын хандырылгы килизинин магазинеринин садыгчы-лары тоску беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының баштайгы айында бараан саарылгазының планның онаалдаан хуусаа бетинде күүсеткен, өрткен чылдың ол үезинге деңзеге 29 муң рублдин бараанын хойну саарган.

Дыка хой магазинер бердинген даалганы ажыр боттадырган. А. Ляминна-нын өргөкчилээни ногаа магазин бо чылдың баш-тайгы айынын планның 112,5 хуу күүседип, соци-алисттик чарыштын тилек-тизи болган. В. Вавконун удуртканы ажыл-агый ма-газини пландан ажыр дөрт муң рублдин бараанын саткан.

Ак-Довурактын садыг ажылдакчылары феврал-дын бараан саарылгазының планын чедишкенин күү-седип туралар.

(Бистиң көр.)

Эвеле-дешкен РЕСПУБЛИКАЛАРА

ТУРКМЕНИЯ

Люцернаны тарый берген

Чылыг кааң хүннер келири билек Туркменианын мур-нуу талаанын таражылары люцерна тарый берген. Сая-каларын ховуларга баштай-ла Теджен районун ажыл-агыйлары үндүрөн.

Сакар-Чаги, Серах болгаш Байрам-Али районнарын хову-дарынын ажыл-ишчилери люцерна тарый кирипкен. Ам Ма-ры областа меде тарыйр шөлү 21 муң гектар калбартыр. Бо чылдың областын 110 колхоз, совхоз ховен-меде дараа-лаштыр тарылга ээлчештирилген шиндээни алып.

УКРАИНА

Автоматтыг башкарылда системазы

Прикарпатьең улуг энергетика бүдүрүлгези—Бурштын ГРЭС-те башкарылганын автоматтык системанын ажыл-дала шиндээни адыры доозулган. Ол система тус-тус энер-гетика блоктары дамаанчог, станцияның бодун безин бүрү-биле «карактар».

Блоктарын арадынга ажыл хуваалдаан электрон-са-налга машиналы «Днепр-21» таарыштыр санай тыртп каар, боттут байдалга таарыштыр оларның ажылдар чүрүмүн кай-таар ескертирин сүмөлөп бээр, дериглери септэринин чо-гуур хуусааларын ылазылап айтыр.

Бурштын ГРЭС-тин автоматтык башкарылда система-зынга үндүргөн чарыгдаларын эгиттине бээр хуусааны саап көргө ий чыл чели ай болган.

УЗБЕКИСТАН

Часкы тарылгага белеткел

Узбекистаның медиаторлары бо чылдың Часкы тарылга-зынга үтүктүрүп ажыл-агыйларга он муң гектар эрти та-рылга шөлдерин чарытп сайыраткан хулазып берген. Та-рылга шөлдерин бүрүн дескиап бээр, арыктыг сугатты экижидип болур аларган. Дескиап шөлдер техниканы ажылдарыга база таарымчалыг.

Ол ажылдарың чарыктан хой кезин Башкарыла обла-стың эвээш сугаттыг районнарын дөгөргө эткен, унарып бе-тоннаан. Суг чар болгаш хуваар дериглери чарыктан. Олар-га суг чарыгдаларын автоматтыг хемчээкчилерин тургускан.

Республиканын медиаторларының септелге кылдыр кыл-дарынын хемчээли бо чылдың дөрт капат утканган. База 33 муң гектар сугаттыг шөлдерин дескиаар, 80 муң гектар шөлге иштики ажыл-агый четкини чарытп деп төлөвлө-дөн.

(СЭТА-ның көр.)

ЭШ Н. В. ПОДГОРНЫЙГА ШАҢНАЛДАР ТЫВЫСКАН

Февраль 19-та Брежнев СЭКП ТК-ның Политбюро ке-жигүүн, ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң Президиумунун Дар-газы эш Н. В. Подгорныйга Ленин ордени болгаш Соци-алисттик Күш-ажылдың Маа-лырының ийги «Кадыр болгаш Маска» алдын медалы ты-выскаан.

Эш Н. В. Подгорныйга ол дээди хавылааны Коммунист-тик партияның болгаш Совет кү-рүңнүн мурнуна улуг ачы-хавылазы дээш база төртүң-ген хүнүнүн бээр 70 хар харааны-биле холбаштыр ты-выскаан.

Шаңналдары тыпысчир турар үеде залга эштер Л. И. Бре-жнев, Г. И. Воронов, А. П. Ки-риленко, А. Н. Носыгин, Ф. Д. Кулаков, Н. Т. Маузов, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. А. Суслев, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов олар олурган-нар.

болгаш Маска» алдын медалы-биле шаңнадыр бедик ат-ал-дарлыг болганын дээш база ханызы-биле өөрүп четтирип тур мен. Эргим эштер, мен Леонид Ильичиниң мээп дута-йыма чүрөктүн ханызында чыгыс сөөккүн улуг өөрүшкү-биле дыңнадым.

Бистин партияга хамаары-галыг бооп, оңк шыныг зе-рээ дээш демисежир дээр, эң улуг аас-кежир-дир. Ын-чангаш бодумун бүгү-ле күш-ажылчы амыдыралчы партия-биле кады өрткөн, оон-биле бодумун бүгү-ле угаан-бодалымны болгаш күзөл-чүт-күлүмүн холбаштыр чораа-нымны бодал келген, сетка-салгыжым сөргөп кээр-дир.

Бистерни чогуу-ла партия коммунизминин улуг-чаагы идеяларыңа хаара туткан, коммунисттик идеялар дээш демисежир кылдыр кижи-лериң, улустун чаагы чөрү дээш ажылдар мога-пшыг билбес күштү берген. Бистер боттарыныс мурнууска Вла-димир Ильич Ленинниң өлүм чок өвүр-хевирин кезээде көрүп, оон чагыларын күзөлдө-рүпче үрүлчү чүткүшпөө, боттарыныс Ленинчилер деп чоргалар-биле адал чөрүтү-бис. Мээң кылган ажыл-дузалыг бүгү чүүлдерим, мээң бүгү ажылым, улустун ниети күш-ажылга бүгүн бедик-биле үнелеттирип турар мээң салымыктым бистин улуг Коммунисттик партиямын хөрээни кезик-чамалы бооп турар.

Эргим өнүктүр!

Бистер кайгамчыктыг үеде чурттан турар бис. Совет Эи-лениниң коммунистери, бүгү совет кижилер—бистин чүр-тувуста болгаш бүгү делегей-де-лаа бузуг төгүлүг чаар-тылгаларың херечилери бол-гаш оон идепкейлиг киржик-чилери бооп турар. Бистин Те-рзон чүрүтүстүн эргин чет-пес девиэстеринде СЭКП-ның XXIV съездинин төгү-лүг шиитпирлерин амыдырал-да боттадырып турар совет кижилерин тургузуучу ажа-наш улам калбарып, экономик-

тик, политиктиг болгаш куль-туралг амыдыралдың бүгү адырларында бистин чедиш-киптеривис улам уладып, чаа коммунисттик хөгжүдүңгү өвүр-хевирлери улам тодара-йы-биле кестүн кээп турар апарган.

Бистин улуг күрүңнестин күчү-шыдагы каянгызында-даа артык быжыккан болгаш оон делегей ареназынга ат-ал-дары улам улапкан, бистин дапшык политиканыс ам ка-жалгызында-даа артык идея-кейлиг чөрүп турар. Делегей айыл чок чөрүс дээш, ажал-чы чоннарың амыдыралчы эрге-ажыктары дээш, партия-ның болгаш Совет күрүңнени чайгалыш чок, шыныг демисе-лиң бүгү делегейге улам калба-биле хулаап көрүп, дөтөп турар апарган. Бистин хүннеривисте партияның пла-нары болгаш ажал-чорудула-ры, чаа-чалажа көдүрүлгө-бистер ам шаанда болуп-даа көрбөөнүс ындыг сорулга-ларың салгаш, шиитпирлеп ту-руп бис.

Бистин ниети сорулгалары-выстың төгүлүг үжүр-дуза-зын биличи, партияның бол-гаш улустун хай талаалыг ажал-чорудулааларының кир-жикчиси мен деп чүвени меде-реп биличи улуг херек-тир. Ону бодал келген, кижилер улуг күш-биле ажылдап-ла ту-руксаазы кээр.

Бистин партияда, Топ Коми-тетте, СЭКП ТК-ның Политбю-роунда эш хууун иделгени-ниң болгаш чангыс аай са-гыш-сеткилдин байдалың тургустууларыңа бистер өөрүп турар бис. ТК-ның болгаш Политбюроунуң амыс составы бис-тин мурнувуста түрүп турар сорулгаларың шиитпирлээр-че бистин коллективни, бистин бүгү партияны кайгамчыктыг каттыштырып, организастан-шылаан, СЭКП ТК-ның Чыгы-не секретары Леонид Ильич Брежневтин бодунуң улуг са-лымыны бо талаа-биле улуг ачы-дузалыг болганын көрүп турар бис. Принципа-лыг, ажал-херекти, чогаалы-чы буз-биле ажылдары

ажыктыг болгаш бистин күш-теривисти улам улагтырар.

Эргим эштер!

Менээ байырланчтыг бо хүн силерниң ачы-дуума бузувучу кичээлгейндир, силерниң өңгү-ээдек сөөктерин каян-даа үндүрбөс. Кады ажыл-дап турарымыс дээш, чайгы-лым чок эш хууунуң дөткөм-чези дээш, бистин улустун, коммунисттик партияның, бис-тин совет Терзон чүрүтүстүн чаагы чөрүс дээш силерниң-биле кады дейиш-ничи ажал-дарының аас-кежир дээш, өң-нүктөр болгаш эш-өөрдөрүм, силерге чалбыштыгы-биле четтирип тур мен.

Мээң ажылымны бедик-биле үнелеп көрүп турарың хамыктың мурнуу Топ Коми-теттин иделгениң илерекчи-лиң, партияның мээң даан-чылар турар улуг харыска-галыңның чаа тодарымчызы кылдыр хулаап көрүп турар мен.

Моон-даа сонгаар ол идеяге төлөтүп болур дээш, хүн келген тууду-на бистин улуг хөрөөнүң тилегиниз бодумун амыдыралым-биле че-дип алып дээш бодумун бүгү күжүмнү бөөрүмнү эргим эш-тер, силерге илергейдеп тур мен. Эргим өнүктүр, силерге база капат улуг-биле четтир-дим, четтирдим.

СЭКП ТК-ның Политбю-роо кезигүүнери, Политбюро секретарылары эш Н. В. Под-горныйга төртүңгөн хүнү-биле болгаш Ленин ордени ба-за Социалисттик Күш-ажылдың Маадырының ийги «Кадыр болгаш Маска» алдын медалы-биле шаңнатканы дээш чүрек-тин ханызында чыгып байыр чедирип, анда быжыг кадык-шымады. Коммунисттик партия-ның, совет улустун чаагы чо-руу дээш оон үр-түнүңдиг ажал-чорудулаалыга улуг-улуг чедишкениңерлиг болу-рун күзөлдөң.

Эштер Л. И. Брежневтин болгаш Н. Подгорныйның чу-галарын чыгытканар алыш чаккашкыны-биле утаан.

(СЭТА).

Эш Н. В. ПОДГОРНЫЙНЫҢ чугаазы

Эргим Леонид Ильич! Эргим эштер, өнүктүр! Мээң чеден хар харааны-биле холбаштыр бистин пар-тияның Ленинни Топ Коми-тетинин, Дээди Советтин Прези-дентин болгаш Совет чакы-тын байырыг чугаазында бис-тин ниети хөрөөнүс мээң киригден бөлүүн салымык-

нымын бедик-биле үнелээни кылгаар чок өөрүп четти-рипкенин-биле үткүп-хулаап ап тур мен. Ленин ордени-биле болгаш ийги «Кадыр

Кызыл хоорайга тывыскаан

ССРЭ-ның Чесектеги Күш-теринге албан эртерлер шер-иг наамыг боттарың бел-леткээр талаа-биле райо-нар аразынын 1972 чылда чарыкын СЭКП обкомунун бөорүс болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели түспөп үндүргөн. Ачыктар-ны шериг албаныңа белет-кээр талаа-биле чамдык ажылдарың кылдыгыңа де-мекчээл. Эргин чылын

шериги барган оолдарың 87,6 хуузу дээди, ортумак болгаш сөс класс эртемниг, а 97 хуузу ГТО-нуң норма-лары дундаган болган.

Чарыкка бирги черин Кызыл хоорай алган. Анда личинчир Кызыл туку 500 рублдың акша шаңналы-биле кады тыпыс. Ийги болгаш үнүк чөлдери Барым-Хем-чик, Чөөн-Хемчик районнар алган.

«Луноход-2» Тавр шөлүнүн даг эдээнде

Брак космос харылаа-зын төү. (СЭТА). Февраль 18 болгаш 19 хүннеринде «Лу-ноход-2»-биле радио болгаш телевизия харылаа-зын рийг санамыс болган. Авто-маттыг аппарат февраль 18-че дүне Тавр шөлүнүн даг эдэ-чөдө ийи километр хире хемчээлдегиратерге чоокшу-лаа чөдө берген. Февраль он тоста Москваның-биле 2-дөи 6 пик четир кылган харылаа-сеансымын үезинде луноход ол кратерни мурнуу-барың талаа-биле оңк дапшыкы ча-дарып оон өрткен. Ол үеде хөрөңүлүг химиктиг шаңа-ленин ийи кылган, дапша-рың магниттиг шынарын хөм-чөөн, а ол ышкан кратер-нин кылдыгарын болгаш Ле-монье мугулдурун эрик кы-дында девиэскериниң ниети

хевирин чурукка тырттырган. Болган сеансылар үезинде шимчөөнниң байдалы ды-ка нарын болган: чамдык 25 участоктарын калдыр 25 гравис, а луноходунуң туу-ларының хой догалары —30 хуу бооп турган. Харылаа-нын ийи сеансымын дүгү-зулда боду шимчөөр аппарат 2,268 метрин өрткен.

Телеметринг медаларын бузгаар алдыра, автоматтыг аппарат «Луноход-2»-нин кы-рылга-системалар болгаш аг-регеттары берге шимчөөнни үезинде чогуучалыг ажылдап турган.

Дараазында хүннерде кра-терин чалдырыңгың кыры-га эртем шимчөөлдерин кы-лар болгаш боду шимчөөр аппараты ай дүңүңе белет-кээр.

Братскиниң алюминий заводунда

Братскиниң алюминий заводу-нун туудуулары болгаш металлургия ол бүдүрүлгө чери амылгага хуусаа-дан эрто кийер болгаш төлөвлө-нүкүзү дууза-буз-биле ажылдадыр дээш чарышты эгелектер. Бүдүрүлгө черин партия-ажыл-агый активниң хурамыга 1973 чылда болгаш беш чылдың төгүлүгүнө чедир ниети бедиктик хулаагени алган.

Братск ГЭС туудууну туудууларының болгаш монтаж-чыларың кол сорулга-за-воту планназында чар-тык чыл бурунгаар долу күчүзү-биле ажылдадып киргери бооп турар.

Электронатик коруустарын туудууларын дүргөн аргала-рын амылгап турган, туудууну коллективни чарык чыды кылган алып деп турар. Ында үч ачы тууду коллектив-терин таарыштыр организастан: туудууну чер ажилдарын кылдыр, бажыларын чер кырында кесектерин тууду бол-ган технологтуг база электротехниктик дериглериң өң-төп тургузар бөлүктөр бар. Эргин чымын ындыг арга-биле амылгап турган ийи коруусту хуусаазында ийи ай бу-рунгаар амылгага кирген.

Металлургия дериг-херекселдерин хуусаазында эрте амылдадып кирген, беш чылдың төгүлүгүнө чедир он-он муң тонна алюминийни төлөвлөөнүңдөп хойну бүдүрүп үндүрерин шиитпирлээн.

Бүгү-эвилелде алюминий, магний институтунуң Иркут-скиде салбырың коллективни 1974 чылдың туудууларың төлөвлө-металлыг документацияны ийи ай, а 1975 чыл-дың кол-кол туудууларың—бир чык хуусаазында эрте бөорин хулаагени.

Туудууну улуг коллективниң демияг ажылы болгаш ча-рык киргизчилеринг бот-боттарыга дузаамчылыг улуг курлавыраарың берип турар.

(СЭТА-ның көр.)

БРАТСК.

Чоннуң хүндүткелинде

Чоннуң кадым камгалаар ажил-хөргө чыгуур деңгелге тургузар дээр социалисттик чарыш Вуртун район эмнегелин коллективинде калбарган. Ыланга аарыг кижилер чыдар салбырын ажилдачылары өскөргө эки үлгөр-чижекте көргүзүп турар. Оң улуг эмчи Дарья Оюновна Арта мааза ажилда-ла үр болбаан. Ынчалза-даа бодунуң туснай мергежилдин практика кырынга билдиргил амыгалап, чонга эмнегел-ээлден, чаагай сеткилдин бараан болуп келген. Ылгөргөнтүн янзы-бүрү аарыгларын тодаратып, ону эмнээр таллазы-биле оң дуржулгазы байып, мергежилдин эмчилериниң одуруунда кирген. Аңаа эмнедир-биле чыткан аарыг улустуң сеткилинге Дарья Оюновна дыма тааржыр, олар ону хүндүлээр. Эмнегелге сөгүш үндө эчиге өөрүп четтирген чыгыг сестерин бо-ла илгерилээрлер.

Салбырда үр үе иштинде амылдап келген дежурный медсестра Кара-кыс Начын база чонга манталдып анык медсестраларга дамчыдып берип, аныктыг сумелерин берген оорар. Салбырын коридорунун ханазында негелде-комудал дептерин азып каан турар. Ону амыл көргө Саглыдан, Торгалыгдан болгаш өскө-даа черлерден мааза эмнегеш, сегип үнгөн кижилер Кара-кыс Начыннык ак сеткилди, эмнегел-ээлден амылын мантаан чыгыг сестерин бижээнин хойну номчуп болур.

Эш Начыннык кызымаккай күш-ажылын эмнегел коллективин үнелеп, СССР-ниң 50 чыл юнга алдар кылдыр өртөктүг белек-биле шаңнаан.

Сагыш човангыр болгаш ак сеткилди амылданчылар—эмчи Дарья Оюновна Арта, дежурный медсестра Кара-кыс Начын шыкаш мурнакчыларга чон чоргаларып, оларга амыл-ишчи улуг чедаминерини күзөп турар.

М. ДИҢГИЛ-ОЛ.

Операция чоруп тур. Ш. СЕДЕН-ОЛДУҢ ФОТОЗУ.

Чадана эмнегели Чөөн-Хемчик районда улуг эмнегелче чери, оң янзы-бүрү салбырларында 275 орун бар. Коллективтин эмчилериниң чүгө эрткен чылым чонга медицина темазынга 150 ажыг лекцияны номчадан.

Н. Н. Аскирова 1971 чылда Красноярсктин медицина институтун чедиишкынн дооскаш, ол найыралдыг коллективте амылдап берген. Халдавырлыг аарыглар салбырынн эмчиси Наталья Аскирова эрткен чылым 12 лекцияны номчадан, ол иденкейлиг хой-ништинчи.

ЧУРУКТА: Наталья Николаевна Аскирова ишчилеге үзүндө.

А. ЧОЙГАННЫҢ ФОТОЗУ.

САЯН ЧУРТТУГ ЭМЧИ

О.Л. Бурятияда Кудунку дээр суурга кадарчы кижиниң өг-бүдөлине то-руттуң. Оң ядым, үжүк-бижик чок чоран ада-иен чаа бажынын апарып, ажи-толу аас-кежиктиг болурун күзөп бодап чораян. Авазы улуг-хүн саанында-ла хамга сөңүн барып туруп, уругла-ры кыды менди өссүн дээн чалбарып турган. Хам чадагай отту долгандыр алганын-алганын хамнагылаар, ол хире-зинде уруглары олуп каар турган.

Ол үеде Бурят өг-бүдөлөргө уругларын саа 10-15 чедип турган. Ынчалза-даа чүгө-ле эмнээп кезип үжөн харга чедип турттар чораян.

— Аарыг бистин чоңуусту кырып турган—деп, алдан беш харлыг ак баштыг эмчи Андрей Булатов сактып олурар.—Хамык ужуур аза-буя-тарда, олар келгеш, уугустар-ның сүезинин алгаш чоруп турар деп каар чораян. Аза-лар аш-чутту тарадып, улустар-ны өлүрүп турар дээрине кижилер бүзүрүп турган.

Революция Аңаа хой улустар-ның мээ-медерелин чырыт-кан. Ча, согуш-биле чөпсө-лөнгө кадарчы буряттар чаа эрге-чагырга дээр тулчуп тур-ган. Революция тилеэн соон-да бижик билбес чорук-биле, адым-турунги болгаш аарыг-чорук-биле демисеп эгелээп.

Кудунку суурга бир-ле ду-гаарында Иркутск хоорайда амылданчылар чедип келген. Олар бир ай иштинде школа бажынын туруп тургузупкан.

Уруглар-биле кады буурул баштыг улуг улустар база өөр-енип олурупкан. Кыргашвар кымчы туруп, мал чүгөвээ-ринге чачыккан холдары-биле өң-не баштай карадашты туруп, бижиринге өөренип эгелээп. Удаадаа фронтта чоран чангыс холду Илан Азаров дээр фельдшер чедип келген. Ол фельдшер Андрей Булатовтуң өкөөниге дег-дирген кыс дуңмазын сегидир эмнеп каап, буряттарын а-рамыга кончут хуудуукадыг кижилер апарган. Он ий хар-лыг оол Андрей ычан эмчи болушай берген. Школа дооскан соонда Андрей Була-тов Иркутсктин медицина институтунче өөренип кирген. Бир дугаар лекцията профес-сор оон мынча деп айткан:

— Эмчинин кол сорулгазы чүт деп бодаар эмнер?

— Туберкулезге анык тил-дери—деп, анык бурят дил-ди харылаан. Оон кезек ка-ла болганда, немей чугаа-лаан.—Бо аарыгдан мээ ка-ды төрөп тос угба-дупмала-рым мөңгөп чүвө.

Андрейниң өөредилгээ кы-зыды кончут турган болгаш институтту төргөн эки дем-дөктөргө дооскан. Аспиранту-рага артын кал деп аңаа са-налдаарга ол чөпсөөрөттөө.

— Чок, Бурятияже чоруп-тайым, мен аңаа черек апар-мен.

Тайга-таңды аразында ту-рар Аршан дээр суурне чо-руй барган. Анык специа-лист аңаа баргаш сөөк тубер-кулезге санаторийин арга-ластап эгелээп. Оон тууду доозулгалак турда дайын эгелээп, Андрей Булатов дай-ынче чорупкан. Москва дээр тулчуушкунга ол бир ду-гаар дайынчы шаңнады ал-ган. 83-жү гвардейки адымгы дивизиянын капитаны Була-товтуң фронтчу орун Москва-дан эгелээп, Кенгсбергке четкен. Оң дайынчы чоруп ийи орден болгаш чеда ме-далы-биле демделеткен.

Оон ол база катан суурунга чанып келген. Аңаа дээр-ге эдерик. Кады амылдап ту-рар ийи орус эштери-биле ка-ды Булатов айттар мунуң а-гаш, сууруларын эргип кезип, уругларын шивинг эгелээп. Туберкулезге аарыг уругла-ры бодунуң дайын мунуңда тууду эгелеп турганы сана-торийке чорудуп турган. Дай-ын сөөлүгү берге чылда-ры. Эм болгаш чөпсөк хе-рексел чедипшес. Аңаа дээр кижилер база эмнээп. Аңаа үе-де болза каш кижиниң кылар аныктыг эмчи чаксаан кылып турган. Оон кезик эмнээр та-варында кезип эмнеп, аар аарыг улустарын чанынга дегерипшыл, а чамдыкта балдын холга туткап, сана-торийин чаа бажынын туруп турган бажычылар-биле кады турушкан чазаны-даа бээр.

Б.ЕШ чыл эрткенде сана-торий бүгү Бурятиянын аар-ыг улустарын хүлээп ал эгелей берген. А амыг үеде аңаа бүгү Сибириниң уругла-ры барып дыйтанып турар.

— Бо санаторийин алгаш көргө-ле, медицина бистин республикамыста кайы хире

сайырааныл деп чүвө билдир-деп, Булатов чугаа-лап турар.—Сөөк туберкуле-зу эмнеттисмес аарыг деп турган үеде бээр кайы хире үр болчут? Ам мыдыг аар-ыг ховартаан. Эмнөр болгаш эмнээриниң аргалары көвү-дөшүндө аарыгта удур де-мисежир элтип апарган.

Шаанда аараан амыл кыяк-чилеринге азы кадарчыга че-дер дөңдө хал-даштыг копка оруткан чоруп турганымын сактып олур мен. Ынчал чораш чогур үе-шаанда чет-пейн-даа баар чораш мен.—Ам дээр, магалыг болган чү-еде: дага турар уугустар-ны дүргөн дуаа чедирериниң тусай вертолёттары укуп турар апарган. Бурят суур бурунча фельдшер пункт-лары, эмнелгелер бар. Ие кижилер боттарынын уругла-рыны кады дээр мээ авам-ның коруп чораян мынкан кортпас апарган.

Андрей Булатов Саянда үжөн чыл дургуунда амыл-дан турар. Оң бажы Салын-ның буртун дагалары анык бу-раада берген. Иштин-даа бо-ла чоңуң кады дээр ам-даа демисепшикан. Оң ады ап-чылда-даа, амыл кезикчиле-ринге-даа, кадарчыларга-даа билдирген. 1967 чылда аңаа Россия Федерациянын ал-дарыг эмчиси деп атты ты-выскап. Даг чурттуг эмчиге байыр чедирер дээр ычан Аршан суурга оон-моон дыма хой улус чыгып келген. Оларын аразында орустар, буряттар, эвенкилер, тофа-лар—эмчиге кадыкшылы камгаладып келген улустары хой болган.

Андрей Булатов биле оон кады Мария ийи оолдур. Оларын уруглары дөрт. Ууг олду Андрей техниктиг эр-темнерин кавдыды. Ол Ир-кутсктин политехниктиг ин-ститутунуң электроника на-федразында башкы. Бичин олду Владимир—аппарат, Анга-ра хемик кижилер туруштар көвүртүп туттун турар.

— Оолдарым, сагышымга таарыш амылдарын шилеп алган—деп, адым чугалаар.—Ону чедип алырныга Совет эрге-чагырга дузалаан. Оолда-рымнын, оларын уруглары-ның болгаш чоңумуң келер үеи дээр дүгүрөөс мен.

Л. МОИЧЕНСКИЙ. ПМА-ның көрү.

Амурда көвүртү

Амурда Комсомольск хо-орайнын чанында көвүртү-нүң туудуучулары оң эм-сөөлүгү—он ийги ада-га-жынын турар черинде хая-дашты арыгалап, чери ка-зыгы эгелээнин. Көвүртүгүн ол адагагы Пиван тейиниң баарыга Амурнуң ыдымы эриниге тургустурар.

Ында амыл дүн-хүн чоң чоруп турар. Оң мунуңда тургускан адагашто шут белек болган. С. Е. Ста-вицкийге удурткан дуржул-галыг монтижылар Про-славдан чед бергенер. Олар көвүртүгүн каң де-мирден бүткен мезектерин элтеп тургузар умурлуг. Олар бо чылым көвүртүгүн бешин адагажыга чедир бүгү мезектерин элтеп, тур-гузар деп хүлээлгени алган амылдап турар.

Амыг үеде поездилер Амурну оон кылым дожу-нуң кырында салып каан каң демир оруктар-биле нежиш турар. А чай апа-ра оларны боду эштин че-руур ууг паромнар-биле нежиш. Көвүртүгү амыл-галыг кижилерин соонда дош кырынын оруу болгаш паром-даа херек чоң апа-ра. Ынчан Таттар өвжүнүң эринге чүүл-бүрү чык-тыр дына шалыктын чедер бол-гаш хой аша-хөргө кам-наттырар.

(СЗТА-ның көрү).

АМУРДА-КОМСОМОЛЬСК.

Чаа станоктар

Эң-не надыг дээр демир аймаан химиктиг арга-биле чоңдорарынын чаа хеви-рил станоктарын Тбилис-кин демир хоюглар ста-ноктар кылар заводу бугу-руп ундурп эгелээп. Ол агрегаттар хемиз—5 ми-крон хемиздиг нарын не-зектерин белеткеп кылар аргалыг.

Заводтун марказын чу-раан станоктарын машина кылар, электро-техниктиг болгаш өскө-даа үлөтүр-нүң бугуруулгелери хой-биле амылдап турар. Оло-ны даштыгы чурттарже ба-за ундурп турар. Заводтун конструкторлары амыг үеде оон-даа нарын амылдарын кылар чаа хевирил ста-ноктарын тургузуп эгелээп.

(СЗТА-ның көрү).

ТБИЛИС.

Приёмниктер

Муромсктин радиозаво-ду чик машиналарга а-зы чик приёмниктер бугурун шивээдиг ап турар. Оларын шивээди—А-271. Ам бугуруп ундур-п турар приёмниктерден ол ийи катан биче хемиз-диг болгаш чик. Аппара-ты чангыс аай телевилеп бугуруп бугуруп ундур-п ол болган. Чаа приём-ники амылдарына элтип болгаш дыңалгыр үн-нүң. Ол приёмникти «Игулиден» аңгыда «Велга» база тургузар.

Конструкторлар приём-никти орунка амылдар кылдыр бугуруп бугурун-че сагыш салган. Дамчы-дылга тууду дыңдарын эң шын таарыштырып алырын оң кинопа механизми хан-дырып бээр. Хүлээп алыш-тын дерин доордан шал-тыктар үндөрдөн камга-лаар дөңгө-хөргөсөл эң баштай-ла аңаа амыл-тынган. Чаа приёмникти автомобильдин чайга-нын, силгитиниң чоруп байдатынга амылдар кыл-дыр чогаткан.

Чаа база бир радиопри-ёмник—А-372 ууң бол-гаш ортумка чалгыларын дамыдылга амылдаар. Оң мунуңда бугуруп ундур-п приёмниктерден оң үнүнүн шынары эки.

«Эки эштите, эртер орун кыска» дээр. Чаа ра-диоприёмниктерин амыл-дарыга таарымчалыг кылдыр кылганы өөрүнчүг.

Григорий ЗАХАРОВ. (ПМА).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

АЛДАРЛЫГ АЙГА ТУРАСКААТКАН

ХАНОИ. (СЗТА). Мурнуу Вьетнамның бир хостаттынган районунга Мурнуу Вьетнам хостаттарын Улусчу чөпсөк-тиг күштериниң каттышка-нындан бээр 12 чыл юнга ал-дар болдурган байырыг хурал бооп эрткен.

Ол хуралга Мурнуу Вьет-нам Республиканың Революс-тут түр чазанын камгалап министр Чан Нам Чунг Мур-нуу Вьетнамның патриотта-рын тилелгелг оруунуң болгаш Хостаттарын Улусчу Чөпсөк-тиг Күштериниң орулгаларын дугайында чүвө чуталаан.

Чан Нам Чунг эрткен чыл-дарда алдарыг дайынчы чо-руштар дугайын чуталаан, вьетнам улустун бугулабас на-йыралын Инди-Кызыл уугустарынн өп-сетки кат-тыштырылганын дугайын демделгел болгаш вьетнам улусту детки турары дээр бү-гү делегейде онуктерге өөрүп четтиргенин илереткен.

Чан Нам Чунг Вьетнам та-лазы-биле Париж дугурулганын үрч турары дээр америк таланы болгаш сайгончу эрге-чагырганын бугулааткан, ол дугурулганы хажык чокка күсседириниң чугулазын айткан.

Мурнуу Вьетнам Респу-бликанын камгалап министр дайынчылары болгаш коман-дирлерин серемчилегил болу-рунче кийгырган.

Ол-да хуралга Мурнуу Вьет-нам Республиканың Революс-тут түр чазанын даргазы Хюнь Тан Фат база чүвө чу-галаан: «тайбын тургустун-ган. Ынчалза-даа ону улам бы-жыглар херек...» деп демел-гэн. Мынчангаш чөпсөк-тиг күштер бүгү улус-биле кады тайбын каттышкан, хама-арышпас, демократтыг болгаш чөпсөк-тиг Вьетнамны тургузар соруда-биле хостат-тыг районнарын улам бы-жыглар ужурап.

ЧӨРҮЛДЭЭЛЕР ЧИДИГЛЕНИП ТУРАТ

Капиталисттик кол-кол чурт-тарын найысладарында ва-люта-саң кызын катан база чидигленген. Капиталис-тиг делегейин алаанна-жып турар кол бөдүлгөжиш-киннери—АКШ, Европаның «ниити рынок» чурттары биле Япониянын аразында чөрү-дэлери улам чидигленген оон көзүлгөн.

Валюта талазы-биле дүвү-реңгил ол байдал АКШ-тын кажарлаашкыннын уламын-дан база катан неперээш, долларын үнөзүн куудула-ны-биле доозулган, АКШ моон журнуңда кыдыг база бир ка-жарлаашкынны кылган. Оон бээр 14 ай эрткен. Долла-рын үнөзүн куудулаканы ка-питалисттик делегейин эң күчүлүт күрүңезиниң саң-хө байдалын элсө-сорулгалыг.

АКШ долларын үнөзүн 10 хуу куудулакан, Япония-нын иен болгаш Барын Германиянын марка акшазы-нын үнөзүн салыг-саарыга байдалын өртөк-үне хем-чээлдеринде хамаарыштыр

өскөрлөп турар кылдыр док-тааттырып алыскаан. Долла-рын үнөзүн куудулап ка-нынын баштайгы хүнүнде-ле иенниң өртөө 13 хуу ул-галы берген, мычарга мар-канын өртөө кризис мунуңда бир долларга оонаштыр 3,15 марка болур турганын 2,9 марка кылдыр доктааткан.

Иенниң болгаш марканын өр-төктөрүн тус-тузунда ула-гатырганы-биле капсыраштыр долларын үнөзүн чингелдир, херек кырында даштыкы чурт-тарын рыноктарыга америк барааннарын өртөк-үнезин чингелдир, оон уламын-дан ам харын сайгаргынын апа-арыга чедирер. «Өртөө а-ра» валюталыг чурттарын барааннарын өртөө хары аартаар болганда, оларны АКШ-ка салып сайгары улам бергедер. Ындыг болган-да, америк сан-үлөтүр чер-лери Япониянын болгаш Ба-

рым Европаның рыноктары-че саар барааннарын ынаар чоруларын аажок көвүдөткөш, ол чурттарын барааннарын АКШ-че киирерин кызыгаар-лаар.

Бодунуң салыгалам турар чурттарын алааннажыр кү-чү-шылдалын кошкандыр дээр АКШ-тын амылдап турар па-жарлаашкыннары долларын үнөзүн куудуладыр эес. Ол чурттарын продукциянын америк рынокте киирерин кы-зыгаарлаар дээр, ам алаачы-ларыга саалар халлаадырын өскө-даа аргаларын америк ча-закта болгаш конгрессе чу-галаалыг турар.

Япониянын даштыкы чурт-тарга саалар барааннарын үштүп бирден хой кезип АКШ-тын үлүг-хуузуңга оонажып турар. Япониянын бараанна-рын АКШ-тын салып алыры кызыгарыга, Япониянын да-штыкы чурттарга бараан саалар байлары хамы бараан-саара-нын Барын Европаже шур-гуткаш туруп бээр апары магат чок. Европаның эконо-мика каттыжышкыннын чурт-тары оон сестип турар.

Ындыг апарга, «ниити ры-нок» Европаның экономика каттыжышкыннын чурт-тарыче япон барааннарын шургуп кииреринге хамаарыш-тыр шыгымы хемчег алып деп турар.

«Долларын үнөзүн кууду-лаар деп шиптир ундур-генин уламындан АКШ-тын, Япониянын болгаш «ниити ры-ноктун» аразыга улустар аразынын салыг харылааа эвинин калбаа-биле бугу-р дээр сагыштыранчыг апар-ган»—деп, Лондонун «Гар-диан» солуну бадыткап би-жөөн. Долларын үнөзүн кууду-латканы—капиталисттик де-легейин экономиказынын бугурунун база бир херечи-эи болган.

А. БИРЮКОВ, СЗТА-нын тайылбырлаачыны.

Туруштарын оскунуп турар

НАИРОБИ. (СЗТА). Афри-канын хамаарышпас тускай догунаан чурттары кымына-ры боттарынын онуктери дээр, оларын эрге-ажыктыгына улар кымынарын үлгелдир кылып турарын ылап билер апарган. Ынчангаш Израиль

ол дикке бодунуң туруштарын оскунуп турар деп. Бенианын «Санди пост» солуну бижээп. Израиль—барын чүткүн империалисттик күрүңелерин чалгазы деп чүвөни африк удурутукчулар билеп турар деп, «Санди пост» айткан.

Ам-даа бомбалавышаан

ВАШИНГТОН. (СЗТА). Америк умар чүүл Лаосу болгаш Камбоджаны бомбалаарын үргүлчүлөп турар. ЮПИ агентиле-лгил дыңдадып турарын бугулар алырга, ол чурттарын де-вискээрлерин бомбалаарыга бомбалакчы-хыдыкы болгаш бомбалакчы «Б-52» самолёттар кирип турар деп, Ожум онедаа америк шериг команддылы чарлаан. АНШ ында бар бугу шериг-агаар күштерин аңаа амылдап турар. Ол де-вискээрлерден нээр турар дыңдадылдарда ынчалдыр айткан деп, агентилел дамчыткан.

Саң министриниң медегелели

ТОКИО. (СЗТА). Долларга хамаарыштыр Япония иенниң доктаамал барымдаалар үне хемчээлин чоңуң үеде док-таадыр дивейн турар деп, саң министриниң тускай чөвү-ленчизи Т. Хосоми медеглээп.

Эрткен неделяда иенниң өртөк-үнезин «өскөрлөчөл» кылдыр доктаатканын уламындан долларга хамаарыштыр оң өртөө 16,5 хуу улгаткан. Парламентын дыңдадылгарын бугулар алырга, АНШ иенниң өртөө 20-25 хуу улгатты-рарын Япониядан негеп турар.

КБК чөөн үзелдиг күштериниң талазында

ПАРИЖ. (СЗТА). Күш-ажыдын бүгү-ниити катты-жышкыны чөөн үзелдиг күш-терин талазында кезээде тур-жуп, каттышкан программаны барымдаалап, ажычын бол-гаш демократтыг күштерин чангыс эки дээр кезээде де-мисежип келген деп, КБК-нын чинчиге секретары Ж. Серги бодунуң Франс Пресс агентилеге берген интервью-ахта медеглээп.

БИРМА. Паганның уран-шеверлери—лак-дөзү-биле чурун силбилчирлериниң ат-алдары даштыкы чурттарда безин суга-жаан. Лак дээр будуктан силбил, чурзан чүүлдер оонажы хевири-биле ылагылп турар. Бирманың өг-бүлө бугурунде-ле уран-

шевер чурукчуларын кылган чүүлү ыла-ла турар.

ЧУРУКТА: Бирманың чурунчу мастер-лери.

Н. НОВИКОВТУҢ ФОТОЗУ. (СЗТА-ның фотохрониказы).

